

Дефініція “готовність” у контексті майбутньої професійної діяльності учителів-предметників у напрямі фізичного виховання учнів

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль);*

*Тернопільський національний економічний університет (м. Тернопіль)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Зниження інтересу школярів до занять фізичними вправами та, як наслідок, дефіцит рухової активності спричинили зростання захворюваності всіх систем організму й, насамперед, опорно-рухового апарату, наслідком яких стали трагічні випадки на уроках фізичної культури. Така невтішна ситуація вимагає концептуально нового методологічного підходу до розв’язання комплексної проблеми становлення та розвитку національної системи фізичного виховання учнівської молоді. Важливо не згаяти час і сконцентрувати всі педагогічні зусилля на формуванні фізіологічної основи майбутніх фізичних кондицій дорослої людини.

Одне з провідних місць у цьому процесі займає вчитель-предметник, який поряд із фахівцями фізичної культури й спорту безпосередньо бере участь у фізичному вихованні учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Дискутивним на сьогодні залишається трактування різних категорій наукових понять, у тому числі й дефініція “готовність”. У загальнопедагогічному аспекті вона досить глибоко проаналізована та висвітлена в науково-методичній літературі. Аналіз цього поняття під призою професійної діяльності вчителя-предметника до роботи з фізичного виховання не так широко розкрито в спеціальній літературі, що й зумовило **актуальність** дослідження.

Науковці М. Т. Данилко, Н. М. Мацкевич, В. А. Сластенін визначають дефініцію “готовність” як результат, стан, наслідок професійної підготовки людини до того чи іншого виду діяльності. Це, зокрема, стосується й педагогічної діяльності, готовність до якої здійснюється через цілеспрямований розвиток особистості.

Проблема готовності до різних видів професійної діяльності, визначення способів її формування розглядалась у працях багатьох педагогів, психологів, соціологів. Загальнотеоретичними основами цієї проблеми займалися Б. Ананьєв, Л. Божович, М. Леонтьєва, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та інші вчені. Що стосується конкретних видів підготовки майбутніх педагогів, то питання професійного самовизначення досліджували В. Кремень, А. Мещерова, інноваційну діяльність – Г. Потанін, діяльність у сучасних соціально-економічних умовах – І. Горбаткіна, М. Краснова, Т. Семенова, В. Філанковський, розвиток пізнавальної активності Н. Епіфанова, С. Севенюк, професійну самоосвіту – В. Ансимова, підготовку фахівців у галузі фізичного виховання – І. Щадилова, підготовку майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в сучасній школі – Г. В. Терещук.

Завдання дослідження:

1) на основі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження та емпіричного досвіду підготовки вчителів-предметників до фізичного виховання учнів визначити особливості трактування поняття “готовність”;

2) визначити компоненти готовності майбутніх учителів-предметників до фізичного виховання учнів.

Наукове дослідження проводиться у рамках теми науково-дослідних робіт “Підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в сучасній школі”; номер держреєстрації – 0111U001321. Категорія – прикладна. Керівник – доктор пед.наук, проф. Г. В. Терещук.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У контексті нашого дослідження вартими уваги є визначення суті понять “готовність” і “підготовка”. У словнику В. Даля (1998) термін “підготовка” трактується як стан попереднього виконання чогонебудь, а “підготувати”, за С. Ожеговим і Н. Шведовою (1986), означає навчити, дати потрібні знання

для чого-небудь. Під "готовністю" розуміють погодженість робити що-небудь, стан за якого все зроблено, усе готово [6]. Ці визначення дають змогу чітко зрозуміти роль і завдання вищого навчального закладу щодо професійної підготовки студента до майбутньої професійної діяльності в школі.

Проектуючи професійну діяльність учителя-предметника до роботи з фізичного виховання учнів через розгляд поняття "готовність", можна визначити її як:

- установку на конкретно визначену діяльність (у нашому випадку – педагогічну діяльність, спрямовану на фізичне виховання учнів);
- багатшарове, інтегроване утворення, компоненти якого тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені (А. П. Войченко, 1980);
- певний рівень пізнавальної й соціальної зрілості, необхідний для успішного оволодіння програмовим матеріалом, що сприяє гармонійному розвитку особистості (Войтко В. И, 1980);
- інтеграційна якість особистості (Ш. А. Амонашвілі, 1990, М. Я. Віленський, 1991, В. Сорока, 2005);
- здібність людини ставити певні цілі, вибирати найкращі способи для їх досягнення, методики покращення здоров'я а також здійснювати самоконтроль, будувати плани й програми діяльності – формування здоров'я тривалий програмований процес (Ю. В. Кулюткін, 1997);
- цілісне явище, що поєднане переконаннями, морально-вольовими якостями людини, способами поведінки, знаннями, уміннями та навичками певної професії (усе це потрібно для фізичного виховання учнів у динамічних умовах розвитку освіти (Н. М. Мацкевич, 2002);
- складна багаторівнева освіта, адже вчитель повинен бути фахівцем у різних галузях, динамічна система, що включає в себе пізнавальні, вольові, мотиваційні, емоційні характеристики, вимоги суспільства до особи педагога (Є. Сингаївський, 1999).

Узагальнивши ці визначення, Р. В. Конькова [4] виділила три основні напрями:

- готовність як особливий стан особистості, що проявляється на функціональному рівні;
- готовність як інтегральний прояв особистості (на особистісному рівні);
- особливий психологічний стан особистості, який може проявлятися як на функціональному, так і на особистісному рівнях.

"Бути готовим до якої-небудь діяльності – означає володіти якостями, необхідними для виконання функції її суб'єкта" [1].

Вивчаючи деякі аспекти готовності особистості до тієї чи іншої професійної діяльності, у нашому випадку вчителя-предметника до фізичного виховання учнів, науковці визначають її як:

- наявність певних здібностей (Петунін О. В., 1996);
- психічний стан, що займає проміжне положення між психічними процесами й властивостями особистості, потрібними для забезпечення результативності професійної діяльності (В. Подзолков, 2001);
- придатність до діяльності (Б. М. Величковський, 1982);
- виборчу активність, що спрямовує особистість на діяльність (І. А. Зимняя, 1999);
- регулятор діяльності (А. Г. Асмолов, 2002);
- результат навчання (З. І. Калмикова, 1981);
- цілеспрямоване вираження особистості через переконання, погляди, відносини, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння та навички (Л. І. Анциферова, 1981);
- здібність до пізнання індивідуальних особливостей (образ "Я"), аналізу професії та прийняття рішення, тобто здібність до свідомого засвоєння професії (Р. Берне, 1986);
- специфічний психічний стан (Л. С. Виготський, 1991);
- рівень розвитку особистості як сформованість цілісної системи ціннісно-орієнтаційних, когнітивних, емоційно-вольових, операційно-поведінкових якостей особистості, які забезпечують оптимальне функціонування особистості в колективі [1].

Б. Ананьєв (1960) вважає, що про готовність до діяльності не можна судити лише за майстерністю особистості, у нашому випадку – педагогічної, продуктивністю її праці, особистими та професійними якостями. Він указує на важливість внутрішньої сили особистості, її потенціалу й резерву, які вкрай потрібні для ефективної професійної діяльності в майбутньому.

Учені виділяють різні структурні компоненти педагогічної діяльності.

Так, К. М. Дурай-Новакова [2] основними компонентами професійної готовності до педагогічної діяльності вважає мотиваційний, орієнтаційно-пізнавально-оціночний, емоційно-вольовий, операційно-дійовий, настановчо-поведінковий. Вона також зазначає, що рівень сформованості педагогічної готовності студентів значно зростає, якщо використовувати спеціально змодельовану систему професійного навчання й виховання.

В. Філанковський [9] виділяє такі компоненти, як:

- мотиваційний (мотиваційно-ціннісне ставлення, поведінка);
- теоретичний (знання теорії та методики фізичного виховання, уміння: аналітичні, прогностичні, проектні);
- практичний (знання про способи виконання дій, уміння: конструктивні, організаторські, комунікативні);
- творчий (знання, переконання, творче розв'язання педагогічних завдань, використання нестандартних підходів).

Основними компонентами, які готують особистість до професійної діяльності, Р. Конькова [4] вважає:

- особово-цільовий (позитивна мотивація до професійної діяльності, ціннісні орієнтації, самостійність, воля);
- інформаційно-гностичний (сукупність знань, умінь і навичок із теорії та методики фізичного виховання, засвоєння економічних і правових аспектів діяльності, наявність потрібних професійних якостей);
- оціночний (здатність до переосмислення діяльності, самооцінка готовності й своїх якостей, потрібних для майбутньої професії).

Учені М. Дьяченко та Л. Кандилович [3] виділяють:

- мотиваційний (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї й інші досить стійкі професійні мотиви, визначення пріоритетів у педагогічній діяльності);
- орієнтовний (знання й уявлення про особливості та умови професійної діяльності, її вимоги до особистості, удосконалення суті фізичної культури й фізичного виховання);
- операційний (володіння способами та прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, уміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, володіння спеціальними знаннями й уміннями як чинником формування здоров'я та зниження травматизму);
- вольовий (самоконтроль, уміння керувати діями, із яких складається виконання трудових обов'язків, фізичне виховання як один із напрямів формування вольових якостей);
- оцінний (самооцінка професійної підготовленості та відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним трудовим зразкам) компоненти.

А. В. Степанко [8] у своєму дослідженні акцентує увагу на таких компонентах готовності до діяльності, як:

- мотиваційний – сукупність мотивів, адекватних до цілей і завдань педагогічної діяльності;
- когнітивний – пов'язаний із пізнавальною сферою людини. Він являє собою сукупність знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності;
- особистісний, тобто сукупність особистісних якостей, важливих для виконання професійної діяльності.

Висновки. Проаналізувавши низку поглядів дослідників щодо поняття “готовність”, а також складових частин компонентів діяльності, можна зробити висновок, що всім видам діяльності притаманні мотивація до діяльності, знання про діяльність і практичне виконання. Відповідно до цього та до наукових досліджень [5; 7] ми узагальнивши вищевикладені судження різних науковців щодо цього питання, зробили висновок, що “підготовка” є процесом, а “готовність” – результатом цього процесу, результатом професійного навчання. Отже, можна говорити про те, що “готовність до фізичного виховання учнів” є результатом навчально-виховного процесу, який здійснюється через певні компоненти, що взаємопов'язані між собою.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наші наукові розвідки спрямовані на проєкції теоретико-методологічних досліджень на практичну діяльність, яка стосується підготовки вчителя-предметника до фізичного виховання учнів.

Список використаної літератури

1. Горлова Ю. И. Организационно-педагогические условия формирования готовности будущего учителя к преподаванию предмета “физическая культура” : дис.... канд. пед. наук : 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования / Ю. И. Горлова. – Курск, 2007. – 177 с.
2. Дурай-Новачова К. М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / Дурай-Новачова К. М. – М. : Просвещение, 1983. – 356 с.
3. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович – Минск : БГУ, 1976. – 176 с.
4. Конькова Р. В. Теория и практика формирования профессиональной готовности учителя физической культуры : автореф. дис.... на соискание учёной степени канд. пед. наук / Р. В. Конькова. – Ставрополь, 2000. – 22 с.
5. Кругляк О. Я. Підготовка майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання молодших школярів : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кругляк Олег Ярославович. – Л., 2005. – 282 с.
6. Омеляненко І. О. Концептуальні підходи до викладання курсу психології на факультеті фізичної культури / І. О. Омеляненко // Матеріали першої республіканської наукової конференції “Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні”. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – С. 15–16.
7. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / [ред. Ю. К. Бабанский]. – М. : Просвещение, 1998. – 479 с.
8. Степанко А. В. Мотивація як компонент готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання школярів / А. В. Степанко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту. ім. Лесі Українки : у 3 т. / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 249–252.
9. Филанковский В. В. Теория и практика формирования профессиональной готовности учителя физической культуры : автореф. дис.... на соискание учёной степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры” / В. В. Филанковский. – Ставрополь, 2000. – 36 с.

Анотації

У статті розкрито дефініцію “готовність” учителя-предметника до фізичного виховання в школі. Проаналізовано зміст, компоненти готовності для формування теоретичних знань і практичних умінь та навиків студентів у подальшій професійній діяльності за напрямом “Фізичне виховання”. Завдання дослідження: 1) на основі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження та емпіричного досвіду підготовки вчителів-предметників до фізичного виховання учнів визначити особливості трактування поняття “готовність”; 2) визначити компоненти готовності майбутніх учителів-предметників до фізичного виховання учнів. Узагальнивши судження різних науковців щодо цього питання, визначили, що “підготовка” є процесом, а “відповідність” – результатом цього процесу, результатом професійного навчання. Відповідно до цього можна говорити про те, що “готовність до фізичного виховання учнів” є результатом навчально-виховного процесу, який здійснюється через певні компоненти, що між собою взаємопов'язані.

Ключові слова: підготовка, готовність, фізичне виховання, учитель-предметник, учні.

Андрей Огныстый, Екатерина Огныстая, Эдуард Малиар. Дефиниция “готовность” в контексте будущей профессиональной деятельности учителей-предметников в направлении физического воспитания учащихся. В статье раскрыта дефиниция “готовность” учителя-предметника к физическому воспитанию в школе. Проанализировать содержание, компоненты готовности для формирования теоретических знаний и практических умений и навыков студентов в дальнейшей профессиональной деятельности по направлению “Физическое воспитание”. Задачи исследования: 1) на основе анализа научно-методической литературы по проблеме исследования и эмпирического опыта подготовки учителей-предметников к физическому воспитанию учащихся определить особенности трактовки понятия “готовность”; 2) определить компоненты готовности будущих учителей-предметников к физическому воспитанию учащихся. Проанализировав суждения различных учёных по поводу данного вопроса, определили, что “подготовка” является процессом, а “готовность” – результатом этого процесса, результатом профессионального обучения. В связи с этим можно говорить о том, что “готовность к физическому воспитанию учащихся” является результатом учебно-воспитательного процесса, который осуществляется через определенные компоненты, которые между собой взаимосвязаны.

Ключевые слова: подготовка, готовность, физическое воспитание, учитель-предметник, ученики.

Andrew Ognystiy, Kateryna Ognysta, Edvard Maliar. Definition of “Readiness” in the Context of Future Professional Activity of Subject-Teachers in the Direction of Physical Education. The article disclosed the definition of “readiness” of subject-teachers of physical education at school. The contents of the components of readiness for the formation of theoretical knowledge and practical skills of students in further career in the direction of physical education. Research objectives: 1. On the basis of scientific and methodological literature on empirical research and

experience in training of subject-teachers for physical education students to identify the particular interpretation of the concept of “readiness”. 2. Identify components of readiness for future subject-teachers for physical education students. Analyzing judgments of various scholars on the issue, determined that “training” is a process and “readiness” – the result of this process, the result of training. In this regard, we can say that “willingness to physical education students” is the result of educational process which is carried out through certain components that are interconnected.

Key words: *training, readiness, physical education, subject teachers, students.*